

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
2. Актуальні проблеми конституційного права України: підруч. / за заг. ред. А. Ю. Олійника. Київ: Вид. дім «Скіф». 2012. 552 с.
3. Конституція України: наук.-практ. коментар / ред. кол.: В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін. Харків: Право; Київ: Вид. дім «Ін Юре». 2003. 808 с.

REFERENCES

1. Zahalna deklaratsiia prav liudyny vid 10.12.1948 r. (2008). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 93. art. 3103 [in Ukrainian].
2. Aktualni problemy konstytutsiinoho prava Ukrainy. A. Yu. Oliinyk (2012). Kyiv: Vyd. dim «Skif» [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy. V. Ya. Tatsii, Yu. P. Bytiak, Yu. M. Hroshevoi (Eds.). (2003). Kharkiv: Pravo; Kyiv: Vyd. dim «In Yure» [in Ukrainian].

Оганова Карина Олександрівна

*аспірантка кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Наукова робота присвячена дослідженню правового статусу суб'єктів використання та охорони земель енергетичної системи України. Автор проаналізував чинне законодавство, юридичну літературу, наукові здобутки, що дало змогу зробити відповідні висновки щодо правового статусу суб'єктів, що використовують та здійснюють дії направлені на охорону земель енергетичної системи України.

Ключові слова: правовий статус суб'єктів, використання земель енергетичної системи України, охорона земель енергетичної системи України.

Ohanova Karyna
*postgraduate of Department of Land and Agrarian Law
of Yaroslav Mudryi National Law University*

LEGAL STATUS OF ENTITIES OF USE AND LAND PROTECTION OF THE ENERGY SYSTEM OF UKRAINE

Scientific work devoted to the study of the legal status of the subjects of land use and protection of the energy system of Ukraine. The author analyzed the current legislation, legal literature, scientific achievements, which allowed to draw appropriate conclusions about the legal status of entities that use and carry out actions aimed at protecting the lands of the energy system of Ukraine.

Keywords: legal status of subjects, use of lands of the energy system of Ukraine, protection of lands of the energy system of Ukraine.

У юридичній літературі висловлювалися різні думки, щодо визначення поняття правового статусу особи. Зокрема, правовий статус особи визначають як:

- 1) комплексу її суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [1]
- 2) юридично закріпленого становища особи в суспільстві, відповідно до якого особа як суб'єкт права вступає в правовідносини, координує свою діяльність і поведінку в суспільстві [2]
- 3) правового положення особи, що відображає його фактичний стан у відносинах з суспільством та державою [3]
- 4) комплексної інтеграційної категорії, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіда та колективу, а також соціальні зв'язки [4]

Варіативність визначення цього поняття пояснюється тим, що вчені не мають однастайної точки зору щодо змістовної наповненості правового статусу особи. Так, деякі дослідники визначають такі елементи правового статусу: статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, права і юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридична відповідальність [5]. Вказане розширене трактування змісту правового статусу особи підтримується не всіма дослідниками.

В науковій літературі також висловлювались сумніви щодо включення до структури правового статусу особи правові (статусні) норми та правовідносини. Але без відповідних правових норм, що регулюють зв'язки людини і держави, встановлення, закріплення правового статусу є неможливими. Аналогічне стосується правовідносин в яких перебувають суб'єкти з державою та один з одним, з приводу здійснення основних прав, свобод та обов'язків. Серцевиною правового статусу виступають права та обов'язки, а зв'язки між їх носіями реалізуються у правовідносинах. Відповідно, норми права та ті правовідносини, що виникають на їх підставі, не можуть не визначати правовий статус суб'єктів [6].

Виходячи з вище наведеного, аналізуючи правовий статус суб'єктів використання та охорони земель енергетичної системи, ми в першу чергу вказуємо на права та обов'язки відповідних суб'єктів, які реалізуються у відповідних земельних правовідносинах. Тому в першу чергу необхідно визначити коло таких суб'єктів.

Згідно з ч. 2 ст. 76 Земельного кодексу України землі енергетичної системи можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності [7]. Втім, ані Земельний кодекс України, ані Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» не визначають вичерпний перелік суб'єктів використання та охорони земель енергетичної системи України.

Слід зауважити, що у земельно-правовій науці питання суб'єктного складу правовідносин щодо використання та охорони земель енергетичної системи майже не розглядалось. Деякі окремі аспекти організаційно-правового забезпечення енергетики розглядалось у джерелах адміністративного права.

Відповідно, визначення суб'єктного складу в цілях даного дослідження можливе лише за допомогою комплексного аналізу положень українського законодавства як у сфері енергетики, так і земельного законодавства.

Раніше у законодавстві містились визначення суб'єктів електроенергетики. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про електроенергетику», що втратив чинність із прийняттям Закону України «Про ринок електричної енергії» суб'єкти електроенергетики визна-

чались як суб'єкти господарської діяльності незалежно від їх відомчої належності та форм власності, що займаються виробництвом, передачею, розподілом, постачанням електричної енергії та теплової енергії при централізованому теплопостачанні, а також суб'єкт господарської діяльності, що здійснює централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління [8].

Незважаючи на те, що Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» не передбачає визначення або переліку суб'єктів використання та охорони земель енергетики, у ньому міститься розділ V «Права та обов'язки підприємств енергетики, власників і користувачів земельних ділянок у спеціальних зонах об'єктів енергетики», яким передбачено відповідні права та обов'язки. Виходячи з наведеного, суб'єктами використання земель енергетики є підприємства енергетики та власники і користувачі земельних ділянок у спеціальних зонах об'єктів енергетики.

Проте Законом України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» визначення поняття «підприємства енергетики» не передбачено. З контексту самого Закону вбачається, що підприємствами енергетики слід вважати усіх тих суб'єктів, на балансі яких знаходяться ті об'єкти енергетики, розташування яких на відповідних землях означає належність цих земель до земель енергетичної системи, згідно положень зазначеного Закону. Аналогічний висновок можна зробити і щодо суб'єктів охорони земель енергетичних систем. Відповідно до абз. 3 п. 4 Правил охорони електричних мереж підприємства, установи, організації та громадяни, яким надано у власність, постійне або тимчасове користування земельні ділянки, де знаходяться об'єкти електричних мереж, зобов'язані вживати належних заходів до збереження зазначених об'єктів [9]. Отже, у законодавстві не визначене специфічне коло суб'єктів саме використання та охорони земель енергетичної системи.

Чинним Законом України «Про ринок електричної енергії» передбачено перелік осіб, що беруть участь у виробництві, передачі, розподілі, купівлі-продажу, постачанні та споживанні електричної енергії, зокрема:

1) вертикально інтегрований суб'єкт господарювання - юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, фізична особа, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою, що провадить діяльність з передачі та/або розподілу електричної енергії і щонайменше одну з функцій з виробництва або постачання електричної енергії, або група таких осіб, пов'язаних між собою безпосередньо чи опосередковано відносинами контролю, що провадять діяльність з передачі та/або розподілу електричної енергії і щонайменше одну з функцій з виробництва або постачання електричної енергії;

2) виробник електричної енергії – суб'єкт господарювання, який здійснює виробництво електричної енергії;

3) електроенергетичне підприємство - суб'єкт господарювання, який здійснює одну з таких функцій: виробництво, передачу, розподіл, постачання електричної енергії споживачу або трейдерську діяльність;

4) електропостачальник -суб'єкт господарювання, який здійснює продаж електричної енергії за договором постачання електричної енергії споживачу;

5) користувачі системи передачі/розподілу – фізичні особи, у тому числі фізичні особи - підприємці, або юридичні особи, які відпускають або приймають електричну енергію до/з системи передачі/розподілу або використовують системи передачі/розподілу для передачі/розподілу електричної енергії;

6) оператор системи передачі – юридична особа, відповідальна за експлуатацію, диспетчеризацію, забезпечення технічного обслуговування, розвиток системи передачі та міждержавних ліній електропередачі, а також за забезпечення довгострокової спроможності системи передачі щодо задоволення обґрунтованого попиту на передачу електричної енергії;

7) оператор системи розподілу – юридична особа, відповідальна за безпечну, надійну та ефективну експлуатацію, технічне обслуговування та розвиток системи розподілу і забезпечення довгострокової спроможності системи розподілу щодо задоволення обґрунтованого попиту на розподіл електричної енергії з урахуванням вимог щодо

охорони навколишнього природного середовища та забезпечення енергоефективності;

8) постачальник допоміжних послуг – учасник ринку, який відповідає встановленим правилами ринку вимогам щодо надання допоміжних послуг та зареєстрований відповідно до правил ринку для надання таких послуг та інші [10].

Очевидно, що наведений перелік осіб позначає тих суб'єктів, що у процесі своєї діяльності використовують земельні ділянки для потреб енергетики.

Виходячи з вище зазначеного, суб'єкти використання та охорони земель енергетичної системи можна поділити на чотири групи:

1. суб'єкти енергетики, беруть участь у виробництві, передачі, розподілі та постачанні електричної енергії, на балансі яких перебувають відповідні об'єкти енергетики, які використовують для цього землі енергетичних систем та дотримуються вимог щодо їх охорони;

2. споживачі електроенергії, що використовують земельні ділянки для задоволення власних потреб;

3. особи, що є одночасно і суб'єктами енергетики, і споживачами електроенергії (як-то енергетичні кооперативи та деякі інші суб'єкти енергетики);

4. власники та користувачі земельних ділянок, частину з яких займають або через які проходять лінії електропередач або розташовані інші об'єкти енергетики.

В даному контексті виникає питання: чи варто вважати суб'єктами використання та охорони земель енергетичної системи власників та користувачів земельних ділянок, частину з яких займають або через які проходять лінії електропередач або розташовані інші об'єкти енергетики, але при цьому вони не є споживачами відповідної електроенергії. У такому випадку вбачається, що ці особи все ж таки можуть вважатись суб'єктами використання та охорони земель енергетичної системи, оскільки вони несуть обов'язки щодо дотримання правового режиму відповідних спеціальних зон земель енергетики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. Л.: Край, 2007. С. 100.

2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. К.:Алерта; ЦУЛ, 2011. С. 60.
3. Алексеев С. С. Теория права. Учебник. М.: Издательство БЕК, 1995. С. 432.
4. Матузов Н. И., Малько А. В. Теория государства и права. М.: Юрист, 1997. С. 195.
5. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи і обов'язки громадянина в Україні: Підручник. К.: Правова єдність, 2008. С. 129.
6. Тодика Ю. М. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. С. 153-154.
7. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3. Ст. 27.
8. Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 1. Ст. 1.
9. Про затвердження Правил охорони електричних мереж: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.1997 р. № 209. *Офіційний вісник України*. 1997. № 10. Ст. 28.
10. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 27-28. Ст. 312.

REFERENCES

1. Rabinovych, P. M. (2007). *Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy*. L.: Krai, P. 100 [in Ukrainian].
2. Skakun, O. F. (2011). *Teoriia prava i derzhavy*. K.: Alerta; TsUL, P. 60 [in Ukrainian].
3. Alekseyev, S. S. (1995). *Teoriya prava*. M.: Izdatelstvo BEK. P. 432 [in Russian].
4. Matuzov, N. I., Malko, A. V. (1997). *Teoriya gosudarstva i prava*. M.: Yurist. P. 195 [in Russian].
5. Kolodii, A. M., Oliinyk, A. Yu. (2008). *Prava, svobody i oboviazky hromadianyna v Ukraini*. K.: Pravova yednist, P. 129 [in Ukrainian].
6. Todyka, Yu. M. (2004). *Konstytutsiino-pravovyi status liudyny i hromadianyna v Ukraini*. K.: Kontsern «Vydavnychiy Dim «In Yure», P. 153–154 [in Ukrainian].
7. *Zemelnyi kodeks Ukrainy vid 25.10.2001 r. № 2768-III. (2002). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3, art. 27 [in Ukrainian].
8. *Pro elektroenerhetyku: Zakon Ukrainy vid 16.10.1997 r. № 575/97-VR. (1998). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, art. 1 [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Pravyl okhorony elektrychnykh merezh: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04.03.1997 r. № 209. (1997). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 10, art. 28 [in Ukrainian].

10. Pro rynek elektrychnoi enerhii: Zakon Ukrainy vid 13.04.2017 r. № 2019-VIII. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 27-28, art. 312 [in Ukrainian].

Панченко Вікторія Валеріївна

кандидат юридичних наук, асистент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-7787-6065

ДЕЯКІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Наукова робота присвячена дослідженню організаційно-правових питань щодо конкурентоспроможності аграрного сектора економіки в Україні як експортера сільськогосподарської продукції. Автор проаналізував сучасний стан рівня конкурентоспроможності аграрного сектора економіки в Україні та зробив відповідні висновки.

Ключові слова: конкурентоспроможність, аграрний сектор економіки України, сільськогосподарське виробництво, інвестиційно-інноваційний розвиток.

Panchenko Victoria

PhD, Assistant Professor of the department of Land and Agricultural Law of Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-7787-6065

SOME ORGANIZATIONAL AND LEGAL ISSUES OF COMPETITIVENESS OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE